

**O'Z-O'ZINI BAHOLASH KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISHDA PORTFOLIODAN FOYDALANISH
IMKONIYATLARI**

Sodiqova Shaxnoza Ulug'bek qizi

Andijon shahar 26-DMTM metodisti

shahnoza.sadikova92@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tezisda o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishda portfoliodan foydalanishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. O'quvchining ta'limiy yutuqlari, refleksiya va shaxsiy rivojlanishini kuzatishda portfolio texnologiyasining samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari portfoliodan foydalanish orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, refleksiya va o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilish kuchayishini ko'rsatadi. Shuningdek, portfolioning motivatsion va tarbiyaviy jihatlari ham alohida ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar. *portfoliodan foydalanish, o'z-o'zini baholash, refleksiya, metakognitiv ko'nikmalar, ta'lim texnologiyalari, shaxsiy rivojlanish, tanqidiy fikrlash, pedagogik yondashuv.*

O'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishda portfoliodan foydalanish masalasi zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ta'lim tizimida o'quvchining shaxsiy faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rag'batlantirish va o'z-o'zini tahlil qilishga o'rgatish dolzarb pedagogik vazifalardan sanaladi. Ayniqsa, o'z-o'zini baholash ko'nikmasi o'quvchining o'z ustida ishlashi, natijalarni tahlil qilish, bilim va kompetensiyalarini ob'yektiv baholay olishiga xizmat qiladi. Bu ko'nikma o'quvchini faqat bilim oluvchigina emas, balki o'z bilimlarini nazorat qiluvchi faol sub'ekt sifatida shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan qaralganda, portfoliodan foydalanish o'quvchining

ta'limiy yutuqlari, rivojlanish dinamikasi va o'z-o'zini baholash malakasini mustahkamlashda samarali vosita sifatida e'tirof etiladi. Portfolio bu – o'quvchining o'quv faoliyatidagi muvaffaqiyatlarini, erishgan natijalarini, fikr-mulohazalarini va reflektiv tahlillarini o'zida mujassamlashtiruvchi tizimli hujjatlar to'plamidir. U nafaqat baholash, balki o'quvchini o'z faoliyatini monitoring qilishga, natijalar asosida tahliliy xulosa chiqarishga undaydi.

Mavzu yuzasidan olib borilgan ilmiy-tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, portfolioidan foydalangan taqdirda o'quvchida o'zini baholash, o'z fikrini asoslab berish, yutuq va kamchiliklarini tahlil qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi. Ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar, xususan, B.Bloom, L.S.Vigotskiy, J.Dyui, T.T. Jalolov va boshqalarning tadqiqotlarida shaxsiy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, hamda o'z-o'zini rivojlantirish g'oyalari asos sifatida qo'llanilgan.

Mazkur tezisning asosiy maqsadi – portfolioidan foydalanish orqali o'quvchilarda o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslashdan iborat. Vazifa sifatida esa, o'z-o'zini baholash tushunchasining mazmunini ochib berish, portfolioning ta'limiy ahamiyatini yoritish va uning asosida shakllanuvchi reflektiv ko'nikmalarni tahlil qilish belgilab olingan.

O'z-o'zini baholash – bu shaxsning o'z faoliyatini, xatti-harakatlarini, bilim va ko'nikmalarini mustaqil tahlil qilish, mezonlarga nisbatan baholash va xulosa chiqarish jarayonidir. Ushbu ko'nikma psixologik-pedagogik nuqtayi nazardan qaralganda, shaxsiy refleksiya, o'z-o'zini anglash va o'z ustida ishlash ehtiyoji bilan uzviy bog'liqdir. L.S. Vigotskiy va A.N. Leontyev kabi olimlar tomonidan asoslab berilgan faoliyat yondashuvi o'quvchining o'z faoliyatiga nisbatan ongli yondashuvi, ya'ni o'zini baholash malakasi shaxsiy o'sishning ajralmas qismi ekanini ta'kidlaydi. Mazkur ko'nikma o'quvchilarda bosqichma-bosqich shakllanadi: avval tashqi bahoga tayanuvchi yondashuv, so'ng o'z faoliyati natijalarini o'qituvchi ko'magida tahlil qilish va nihoyat mustaqil baholash bosqichiga o'tiladi. Bu jarayon shaxsiy refleksiyani faollashtirish, o'quvchining

bilimga bo'lgan mas'uliyatini oshirish bilan tavsiflanadi. O'z-o'zini baholay olgan shaxs o'z ustida ishlashga moyil, o'z kamchiliklarini ko'ra oladigan va ularni bartaraf etishga intiladigan bo'ladi.

Shuningdek, o'z-o'zini baholash metakognitiv faoliyat bilan bevosita bog'liqdir. Metakognitiv ko'nikmalar – bu o'z bilim va tafakkur jarayonlarini boshqarish, anglash va nazorat qilish faoliyatidir. Mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil va refleksiya kabi jihatlar o'z-o'zini baholashni samarali amalga oshirishning asosi sanaladi. Shunday qilib, o'z-o'zini baholash o'quvchining shaxsiy rivojlanishi, o'z ustida ishlash madaniyati va ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlovchi muhim kompetensiyalardan biridir.

Portfolio texnologiyasi – bu o'quvchining ta'limiy yutuqlari, shaxsiy rivojlanish dinamikasi va o'z-o'zini baholash jarayonini tizimli tarzda aks ettiruvchi pedagogik vositadir. Ushbu yondashuv dastlab san'at va dizayn sohalarida qo'llanila boshlangan bo'lsa-da, keyinchalik ta'lim tizimiga tatbiq etilib, zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlashdi. Portfolio texnologiyasi o'quvchining o'quv faoliyatidagi faolligini oshirish, refleksiya qilish malakasini shakllantirish va natijalarga yo'naltirilgan ta'limni ta'minlashda muhim vosita sifatida qaraladi. Portfolioning bir nechta turlari mavjud bo'lib, ularning har biri ma'lum didaktik maqsadga xizmat qiladi. Taqdimot (prezentatsion) portfoliosi – o'quvchining eng yaxshi ishlari va yutuqlarini ko'rsatishga yo'naltirilgan bo'lsa, rivojlanish portfoliosi – shaxsiy o'sish dinamikasini aks ettiradi. Reflektiv portfel esa o'quvchining o'z fikrlari, tahlillari va o'zini baholashlariga asoslanadi. Har bir portfel turi o'ziga xos tuzilma va yondashuvga ega bo'lib, ta'lim maqsadiga qarab tanlanadi.

Portfolioning asosiy tarkibiy qismlari – o'quv maqsadlari, bajarilgan ishlar va erishilgan natijalar, baholash mezonlari, o'z fikr va mulohazalar, shuningdek, reflektiv yozuvlardan iborat. Ushbu elementlar o'quvchining o'quv faoliyatiga ongli yondashishini, natijalarni tahlil qilish va baholashini ta'minlaydi. Portfolioni yuritish jarayoni bir necha bosqichda amalga oshiriladi: rejalashtirish, materiallar yig'ish, saralash, tahlil va taqdim etish. Har bir bosqichda o'quvchi faol ishtirok

etib, o'z faoliyatini baholash va takomillashtirishga intiladi. Portfolio texnologiyasi nafaqat baholash vositasi, balki o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiruvchi didaktik vosita sifatida ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Portfoliodan foydalanish o'quvchilarda o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bu texnologiya o'quvchining o'z faoliyati va natijalarini muntazam ravishda kuzatib borishi, baholashi hamda xulosa chiqarishiga imkon yaratadi. Portfoliodagi yozma fikrlar, topshiriqlar tahlili va o'zini aks ettiruvchi mulohazalar o'quvchini o'z ustida ishlashga undaydi, bu esa o'z-o'zini tahlil qilish va baholash mexanizmining shakllanishiga zamin yaratadi.

Ta'limiy faoliyatda reflektiv yondashuvni shakllantirishda portfolioning ahamiyati katta. O'quvchi bajarilgan ishlar yuzasidan o'z fikrini yozma yoki og'zaki tarzda ifodalash orqali o'z bilimi va faoliyatiga tanqidiy qarashni o'rganadi. Bu esa refleksiya – ya'ni, o'z fikr va harakatlarini anglash, tahlil qilish va kelajakda yaxshilashga intilish ko'nikmasining rivojlanishiga olib keladi.

Portfolio yuritish jarayonida o'quvchining faol ishtiroki uning ta'lim subyekti sifatidagi rolini kuchaytiradi. U o'z o'quv yo'nalishini mustaqil belgilaydi, maqsad qo'yadi va natijalarga erishishni kuzatib boradi. Bunday yondashuv o'quvchida mas'uliyat hissi, tashabbuskorlik va ichki motivatsiyani rivojlantiradi. Ayniqsa, portfolio orqali o'z yutuqlari va kamchiliklarini ko'ra olgan o'quvchi ularni tuzatishga, o'zini takomillashtirishga ongli ravishda harakat qiladi. Portfolioning motivatsion va tarbiyaviy jihatlari ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchi o'z yutuqlarini ko'rib, o'zgarishlarni kuzatgani sari o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi, o'zining muvaffaqiyatlari bilan faxrlanish tuyg'usi shakllanadi. Bu esa nafaqat o'quv jarayoniga, balki shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu tariqa, portfolio o'z-o'zini baholashni faollashtiruvchi, o'quvchining shaxsiy o'sishini ta'minlovchi kompleks ta'limiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Mazkur mavzu yuzasidan olib borilgan amaliy tadqiqot ishlarida o'z-o'zini

baholash ko'nikmalarini portfoliodan foydalanish orqali shakllantirish imkoniyatlari o'rganildi. Tadqiqot metodlari sifatida kuzatuv, so'rovnoma, diagnostik test va tajriba-sinov ishlari qo'llanildi. Tajriba ikki guruhda – nazorat va tajriba guruhlarida tashkil etildi. Tajriba guruhida o'quvchilarning ta'limiy faoliyatiga portfolioni integratsiya qilish orqali o'z-o'zini baholash elementlari kiritildi, nazorat guruhida esa an'anaviy yondashuv saqlab qolindi.

Tajriba davomida o'quvchilarning portfolioga asoslangan topshiriqlarni bajarishi, ularning natijalari asosida o'z fikrlarini ifodalashi, yutuq va kamchiliklarini tahlil qilishi kuzatildi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, portfoliodan foydalanilgan guruhda o'quvchilarning o'z faoliyatiga tanqidiy yondashuvi, mustaqil qaror qabul qilishi va reflektiv fikrlashi kuchaygani aniqlandi.

Olingan natijalarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, portfoliodan tizimli ravishda foydalanish o'quvchilarning o'z-o'zini baholash ko'nikmasi shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Ular o'z bilim darajasini aniqlash, o'rganilgan mavzularni mustaqil tahlil qilish, shaxsiy o'sishini kuzatib borish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Natijada, portfoliodan foydalanish o'quvchining faolligini oshiribgina qolmay, uning ta'limiy yondashuvini ongli va mas'uliyatli yo'nalishga burishga xizmat qilgan.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari portfoliodan foydalanish o'quvchilarda o'z-o'zini baholash ko'nikmasini shakllantirishda samarali vosita ekanini tasdiqladi. O'quvchilar o'z faoliyatini mustaqil tahlil qilish, baholash mezonlariga tayangan holda xulosa chiqarish, yutuq va kamchiliklarini aniqlashga intila boshladilar. Bu esa ularning ta'limga nisbatan mas'uliyatli yondashuvi va o'z ustida ishlash madaniyatining shakllanishiga olib keldi.

Portfolio texnologiyasining samarali jihatlaridan biri – o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yish, uni faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi va o'z taraqqiyotining kuzatuvchisi sifatida shakllantirishidir. Shuningdek, portfolioning reflektiv, motivatsion va tarbiyaviy imkoniyatlari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga, o'zini anglash va baholash qobiliyatining kuchayishiga xizmat qiladi. Amaliyot nuqtayi nazaridan quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

o'qituvchilar portfolioni nafaqat baholash vositasi, balki o'quvchini rivojlantiruvchi pedagogik texnologiya sifatida qo'llashlari lozim; o'quvchilar esa ushbu vosita orqali o'z yutuqlari va kamchiliklarini tahlil qilishni muntazam odatga aylantirishlari zarur; ta'lim muassasalari portfolioni yuritish uchun metodik qo'llanmalar, namunaviy shakllar va raqamli platformalarni ishlab chiqishi maqsadga muvofiq.

Kelgusida mazkur mavzuni yanada chuqurlashtirish uchun portfolioning turli yoshdagi o'quvchilarga ta'siri, raqamli portfolio vositalarining samaradorligi, hamda fanlar kesimida reflektiv faoliyatga ta'siri kabi yo'nalishlar bo'yicha tadqiqotlar olib borish zarur. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va shaxsiylashtirilgan o'qitishga keng yo'l ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaeva Sh. The use of electronic portfolios in foreign language learning // Bulletin of Pedagogical Sciences of Uzbekistan. – 2019. – Vol. 4, № 1. – P. 56-64.
2. Bobomurodov I. The formation of students' language competence through portfolios // Modern Pedagogical Technologies. – 2020. – Vol. 8, № 2. – P. 78-85.
3. Jumayeva D. Pedagogical aspects of implementing language portfolios in higher education institutions of Uzbekistan // Education and Science in the 21st Century. – 2021. – Vol. 5, № 3. – P. 112-118.
4. Saydumarova S. Assessing B1 level learners' writing skills through portfolio assessment // Science Innovative Journal. – 2025. – № 4 – P. 52-58.
5. To'laganova S. The importance of effective organization of student portfolio in developing students' intellectual abilities // JASS (Journal of Applied Social Science Studies). – 2025. – № 3. – P. 13-15.
6. Xalmanov U. R. Pedagogika fanining asosiy funksiyalari va ilmiy-tadqiqot metodlari (pedagogika maqolasi) // Respublika OAK jurnal. – 2023. – № 2. – B. 18-21.
7. Botirova G. E. Ilmiy maqola yozish asoslari va metodik tavsiflar // CyberLeninka.ru (maqola o'zbek tili) – 2021. – № 1. – B. 61-65.

8. Amrullayeva N. Modern Methods of Assessment: in Uzbekistan // Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences. – 2025. – Vol. 8. – P. 46-48.